

Handläggare
Christina Malmqvist
Telefon: 08-508 36 222

Till
Äldrenämnden
Den 31 augusti 2021

Betänkandet Ombuds tillgång till vård- och omsorgsuppgifter och förenklad behörighetskontroll inom vården (SOU 2021:39)

Svar på remiss från kommunstyrelsen dnr KS 2021/807

Förvaltningens förslag till beslut

1. Äldrenämnden godkänner tjänsteutlåtandet som svar på kommunstyrelsens remiss av betänkandet Ombuds tillgång till vård- och omsorgsuppgifter och förenklad behörighetskontroll inom vården (SOU 2021:39).
2. Omedelbar justering

Linda Hammes
t f äldredirektör

Sammanfattning

Äldrenämnden har fått en remiss från kommunstyrelsen gällande betänkandet Ombuds tillgång till vård- och omsorgsuppgifter och förenklad behörighetskontroll inom vården (SOU 2021:39). Utredningen föreslår att vård- och omsorgsgivare, med patientens eller omsorgsmottagarens medgivande, ska få ge andra fysiska personer (ombud) elektronisk tillgång till patientuppgifter och sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation. Ändringen föreslås börja gälla den 1 juli 2022. Förvaltningen delar utredningens uppfattning om att det finns ett stort behov av att möjliggöra för vårdgivare att ge ombud åtkomst till patientuppgifter. Förvaltningen ser positivt på utredningens förslag om att elektroniskt tillgängliggöra Socialstyrelsens register över legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal. Sökfunktionen underlättar för arbetsgivare att enkelt undersöka om blivande medarbetare har rätt legitimation för den anställning hen kan bli aktuell för. Förvaltningen ifrågasätter dock hur det skulle kunna

vara möjligt att den breda allmänheten ska kunna använda en sökfunktion med tillgång till den enskilde personens personnummer via en sökfunktion, då dessa uppgifter normalt är sekretessbelagda, exempelvis enligt reglerna om personalsekretess. Förvaltningen anser att utredningens förslag istället borde begränsa sig till arbetsgivare, myndigheter och andra som normalt har tillgång till person- och samordningsnummer.

Bakgrund

Den 27 juni 2019 beslutade regeringen att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att utreda och lämna förslag som rör personuppgiftshantering inom och mellan socialtjänst och hälso- och sjukvård (dir. 2019:37). Regeringen beslutade vidare den 29 oktober 2020 att ge den särskilde utredaren i uppdrag att även se över behovet av att göra ändringar i förordningen (2006:196) om register över hälso- och sjukvårdspersonal (HOSP-förordningen) samt, vid behov, föreslå nödvändiga ändringar av den (dir. 2020:112). Till särskild utredare förordnades från och med den 1 oktober 2019 ordföranden i Arbetsdomstolen Sören Öman. Utredningen har antagit namnet Utredningen om sammanhållen information inom vård och omsorg (S 2019:01), överlämnade den 18 januari 2021 delbetänkandet Informationsöverföring inom vård och omsorg (SOU 2021:4). Ombuds tillgång till vård- och omsorgsuppgifter och förenklad behörighetskontroll inom vården (SOU 2021:39) är slutbetänkandet.

Kommunstyrelsen har remitterat remissen till stadsledningskontoret, socialnämnden, äldrenämnden, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd och Östermalms stadsdelsnämnd. Yttrandet ska vara kommunstyrelsen tillhanda senast den 31 augusti 2021.

Ärendet

Utredningen föreslår att vård- och omsorgsgivare, med patientens eller omsorgsmottagarens medgivande, ska få ge andra fysiska personer (ombud) elektronisk tillgång till patientuppgifter och sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation. När det gäller omsorgsmottagare handlar det om dokumentation av insatser för äldre och personer med funktionsnedsättningar. Utredningsuppdraget berör utomståendes elektroniska tillgång till personuppgifter, patientuppgifter respektive uppgifter om hälso- och sjukvårdspersonals legitimation. Den elektroniska tillgången kan ges genom direktåtkomst eller annat elektroniskt utlämnande. Ändringarna föreslås börja gälla den 1 juli 2022.

Innebörden av direktåtkomst och annat elektroniskt utlämnande

Med direktåtkomst avses vanligtvis att någon har direkt tillgång till någon annans register eller databas och på egen hand kan söka efter

information, dock utan att kunna påverka innehållet i registret eller databasen. I begreppet ligger också att den som är personuppgiftsansvarig för registret eller databasen inte har någon kontroll över vilka uppgifter som mottagaren vid ett visst söktillfälle tar del av. Inom hälso- och sjukvården finns en nationell e-tjänst som kallas för Journalen. I e-tjänsten kan patienter logga in med e-legitimation och få elektronisk tillgång till sina patientuppgifter. Informationen hämtas automatiskt från hälso- och sjukvårdens journalsystem, så kallad direktåtkomst. När det gäller läkemedel får patienten ha direktåtkomst till uppgifter om sig själv men även ge ett ombud direktåtkomst genom fullmakt (5 kap. 6 § lagen om nationell läkemedelslista).

Med begreppet utlämnande på medium för automatiserad behandling avses vanligen ett överlämnande av elektroniskt lagrade uppgifter via något slags medium för lagring eller överföring, exempelvis e-post eller USB-minne. De upptagningar som direktåtkomsten avser blir allmänna handlingar hos den mottagande myndigheten. Den utlämnande myndigheten har inte kontroll över vilka uppgifter som mottagaren vid varje enskilt tillfälle tar del av och vem som tar del av uppgifterna. Det förhållandet att en myndighet får tillgång till uppgifter genom direktåtkomst ger dock inte mottagaren rätt att behandla personuppgifterna.

Ombuds elektroniska tillgång till patientuppgifter och sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation

Utredningen föreslår en bestämmelse i patientdatalagen som gör det möjligt för vårdgivare att, i enlighet med patientens medgivande, ge någon utanför hälso- och sjukvården (ett ombud) elektronisk tillgång till patientuppgifter. Bestämmelsen är frivillig för vårdgivare att använda. Den elektroniska tillgången får som mest omfatta de patientuppgifter som patienten själv får ha elektronisk tillgång till i dag. Den elektroniska tillgången ska på patientens begäran kunna begränsas till uppgifter registrerade efter ett visst datum eller vid en viss vårdenhet. Om någon inom hälso- och sjukvårdspersonalen får anledning att misstänka att patientens medgivande inte ger uttryck för patientens fria vilja eller att den enskilde varaktigt inte längre är i stånd att lämna ett sådant medgivande, är denne skyldig att genast anmäla detta till den vårdgivare som gett tillgången. Vårdgivaren har då att utreda om det finns skäl att avsluta den elektroniska tillgången. Utredningen menar att fördelarna med förslaget överskrider integritetsriskerna under förutsättning att vissa integritetsstärkande åtgärder införs. Exempel på dessa är:

- Medgivandet ska vara aktuellt, relevant och specifikt.
- Medgivandet ska helt och hållet bygga på patientens fria och verkliga vilja. Patienten kan när som helst ta tillbaka sitt medgivande.

- För att kunna lämna ett giltigt medgivande måste patienten förstå vad saken handlar om och vad man gör.
- En juridisk person kan inte utses som ombud. Det innebär att försäkringsbolag eller arbetsgivare inte ska kunna få direktåtkomst till vårdgivares uppgifter.
- Patienten ska kunna begränsa den elektroniska tillgången till uppgifter registrerade efter ett visst datum eller vid en viss vårdenhet på ett sjukhus eller en klinik.
- Den som getts elektronisk åtkomst ska inte kunna vidta aktiva åtgärder såsom boka eller avboka tider eller begära receptförnyelse.

Utredningen har tidigare föreslagit lagstiftning om sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation. Nu föreslår utredningen att det förslaget kompletteras med motsvarande bestämmelser om ombuds elektroniska tillgång. Det innebär att omsorgsgivare får, med omsorgsmottagarens medgivande, ge någon utanför socialtjänsten tillgång till dokumentation om insatser för äldre och personer med funktionsnedsättningar.

Behörighetskontroll av hälso- och sjukvårdspersonal

Frågor om behörighet att utöva yrken inom hälso- och sjukvården regleras särskilt. Behörighetskraven ska garantera en viss kunskapsnivå och sådana personliga egenskaper hos yrkesutövaren att denne är förtjänt av myndigheternas och allmänhetens förtroende. Behörighetsreglerna bidrar till att samhällets mål om att hälso- och sjukvården ska vara av god kvalitet uppnås och till att patientens behov av trygghet i vården och behandlingen tillgodoses. En viktig skillnad mellan en examen och en legitimation är att en legitimation kan återkallas om den som innehar den inte längre uppfyller kraven. Legitimationen utgör därför det viktigaste kompetensbeviset för en yrkesutövare inom hälso- och sjukvården. Krav på legitimation för att få utöva sitt yrke gäller flera yrkesgrupper inom hälso- och sjukvården och inom tandvården. Socialstyrelsen prövar ansökningar om legitimation, särskilt förordnande att utöva yrke och bevis om specialistkompetens. Prövningen av en ansökan om legitimation avser dels om den sökande uppfyller de fastlagda kraven på utbildning och i förekommande fall fullgjord praktik för yrket i fråga, dels att förhållandena inte är sådana att legitimationen skulle ha återkallats.

Elektronisk tillgång till Socialstyrelsens register över legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal

Under de senaste åren har antalet förfrågningarna till Socialstyrelsen om uppgifter i registret över legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal (HOSP-registret) ökat. Förfrågningar kommer från flera olika aktörer, såväl offentliga som enskilda. Med enskilda menas

både fysiska personer och privata juridiska personer. Ett grundläggande syfte med att låta vissa uppgifter i HOSP-registret vara tillgängliga på internet för allmänheten skulle vara att bidra till en ökad patientsäkerhet bland annat genom att det gör det svårare för icke legitimerade att uppträda som sådana. Utredningen föreslår som en integritetsstärkande åtgärd att bara person- och samordningsnummer, det vill säga entydigt identifierande uppgifter, får användas som sökbegrepp. En risk med det förslaget är att allmänhetens intresse för att ta reda på hälso- och sjukvårdspersonalens person- och samordningsnummer skulle kunna öka, det vill säga att det leder till en ökad användning i samhället av sådana nummer. Den eventuellt ökade användningen är emellertid enligt utredningens bedömning klart motiverad med hänsyn till hur viktigt det är med en säker identifiering av legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal (jämför 3 kap. 10 § dataskyddslagen). Utredningen föreslår som en integritetsstärkande åtgärd i enlighet med principen om uppgiftsminimering att inga andra personuppgifter från registret får visas i sökresultatet. De integritetsrisker som finns kan enligt utredningens mening på ett acceptabelt sätt motverkas, eller elimineras, genom integritetsstärkande utformning av regleringen. Utredningen föreslår en sådan utformning.

Justering i sekretesslagstiftningen

Den så kallade folkbokföringssekretessen enligt 22 kap. 1 § första stycket 1 offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska enligt utredningens förslag inte vara tillämplig när Socialstyrelsen gör sökfunktionen tillgänglig för allmänheten eller ger den elektroniska tillgång som Socialstyrelsen beslutat om. Ett genomförande av förslagen kommer att ha positiva effekter för patientsäkerheten, Socialstyrelsen och de som kontrollerar uppgifter i HOSP-registret. Enligt utredaren förväntas förslagen inte medföra några samhällsekonomiska kostnader, utöver vissa initiala kostnader för teknikanpassning och ändrade rutiner som uppvägs av de besparingar som effektiviseringen ger på lite längre sikt.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för stadsövergripande äldreomsorgsfrågor. Samverkan med de fackliga organisationerna har skett i förvaltningsgruppen den 25 augusti 2021. Kommunstyrelsens pensionärsråd har tagit del av ärendet den 24 augusti 2021. Det för socialnämnden, äldrenämnden och överförmyndarnämnden gemensamma rådet för funktionshinderfrågor har tagit del av ärendet den 26 augusti 2021.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen delar utredningens uppfattning om att det finns ett stort behov av att möjliggöra för vårdgivare att ge ombud åtkomst till patientuppgifter. Vården utförs av olika aktörer och för den som

har många vårdkontakter eller nedsatt kognitiv förmåga kan det innebära en stor trygghet att dela sina patientuppgifter med någon utvald. Det är även viktigt ur ett anhörigperspektiv då anhöriga får större möjlighet till insyn och information för att kunna stötta sina närstående. Dock vill förvaltningen framföra vikten av att vårdgivaren ska vara observant och vid behov vidta integritetsstärkande åtgärder för den enskilde enligt befintliga bestämmelser som utredaren föreslår. Utredningens förslag kommer att ställa krav på framtida digitala lösningar för att exempelvis hantera gemensamma samtycken och veta vem som får hantera och tillgängliggöra vilken information i förhållande till ombuds elektroniska tillgång.

Förvaltningen ser positivt på utredningens förslag om att elektroniskt tillgängliggöra Socialstyrelsens register över legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal. Sökfunktionen underlättar för arbetsgivare, att enkelt undersöka om blivande medarbetare har rätt legitimation för den anställning hen kan bli aktuell för. Däremot ifrågasätter förvaltningen utredningens förslag att Socialstyrelsen ska göra det möjligt för allmänheten att genom en sökfunktion på internet kontrollera en persons behörighet i registret över legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal, det så kallade HOSP-registret. Utredaren menar att person- och samordningsnummer ska få användas som sökbegrepp. Förvaltningen ifrågasätter hur det skulle kunna vara möjligt att den breda allmänheten ska kunna använda en sökfunktion med tillgång till den enskilde personens personnummer via en sökfunktion, då dessa uppgifter normalt är sekretessbelagda, exempelvis enligt reglerna om personalsekretess. Precis som utredningen själv anger på sidorna 175 och 345 kommer den förslagna sökfunktionen i praktiken att få en liten betydelse för patienter och den breda allmänheten. Förvaltningen anser att utredningens förslag istället borde begränsa sig till arbetsgivare, myndigheter och andra som normalt har tillgång till person- och samordningsnummer.

Förvaltningen föreslår att äldrenämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Bilaga

Betänkandet Ombuds tillgång till vård- och omsorgsuppgifter och förenklad behörighetskontroll inom vården (SOU 2021:39)